

АКЦИЗНЕ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ТЕНДЕНЦІЙ

Анотація. Проведено порівняльний аналіз ставок акцизного податку в Україні та ЄС. Виявлено фіскальне значення акцизного податку в Україні та європейських країнах.

Ключові слова: акцизний податок, алкогольна продукція, тютюнова продукція, енергоносії, фіскальне значення, доходи бюджету.

Summary. An author carried out comparison study of rates of the excise duties in Ukraine and the EU. An author revealed fiscal value of the excise tax in Ukraine and European countries.

Key words: the excise duties, the alcoholic beverages, the local budgets, the tobacco legislation, the energy, the fiscal value, the fiscal revenue.

Постановка проблеми. В умовах обмеженості бюджетних коштів важливого значення набуває оптимізація фіскальної та регулюючої функцій податків. Одним з податків, що має значний фіскальний потенціал та є важливим регулятором обсягу споживання шкідливої продукції, є акцизний податок. Він є одним з бюджетоформуючих податків, крім того, є достатньо прогнозованим і стабільним. Податкова політика України щодо акцизного оподаткування останнім часом характеризується гармонізацією із європейським законодавством. Тож порівняння об'єктів оподаткування акцизним податком, ставок та фіскального значення акцизів в Україні та Європі є актуальним у контексті європейської інтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам оптимізації акцизного оподаткування з позицій достатності та економічної ефективності присвячено праці С. Брю, А. Вагнера, Т. Гоббса, Дж. Локка, К. Макконела, Ф. Нітті, П. Кадочнікова, М. Казакової, І. Соколова, П. Труніна, В. Вишневецького, В. Геєць, Т. Єфименко, Ю. Іванова, І. Луніної, П. Мельника, А. Соколовської та інших. Дослідники обґрунтовують необхідність постійного реформування акцизного оподаткування з урахуванням реалій розвитку економіки країни та використання регулюючої функції акцизів з метою споживання алкогольної, тютюнової та іншої шкідливої продукції. Постійні зміни податкового законодавства щодо акцизного оподаткування, а також різноманіття підакцизних товарів у світовій та європейській практиці оподаткування спричиняють необхідність проведення досліджень стосовно виявлення можливостей урахування зарубіжного досвіду з метою оптимізації акцизного податку в Україні.

Метою дослідження є порівняння європейського досвіду акцизного оподаткування з податковою політикою щодо акцизів, які застосовуються в Україні.

Виклад основного матеріалу. У більшості податкових систем сучасних країн акцизи мають значний фіскальний потенціал. За умови впровадження економічно обґрунтованого підходу акцизи є значним джерелом наповнення бюджетів. Крім того, акцизи характеризують високу швидкість надходження до бюджету, рівномірність надходжень у регіональному розрізі, можливість регулювання споживання громадянами шкідливої продукції.

Акцизний податок є одним із найбільш фіскально важливих податків як в Україні, так і у більшості країн світу. Питома вага акцизів у ВВП країн-членів ОЕСР за період 2011-2015 років становила у середньому 2,6% [1]. Проте за останні 50 років їх відсоток у податкових надходженнях багатьох країн світу зменшується: у Канаді з 9,8 до 4,1%, Великобританії – з 21,8 до 7,8%, Італії – з 14,8 до 6,5%, Ірландії – з 39,2 до 9,1%, США – з 12,7 до 3,2%, Японії – з 17,2 до 5,3%, Новій Зеландії – з 12,4 до 2,8%, по країнах ОЕСР – з 14,2 до 7,6%. Це пов'язано не із зменшенням абсолютних надходжень від акцизів, а із зростанням фіскального значення платежів на соціальне страхування. Водночас у деяких країнах фіскальне значення акцизів збільшилося: в Ісландії – з 1,1 до 7,1%, Іспанії – з 5,6 до 6,9% загальних податкових надходжень.

Найбільш низькою є питома вага акцизів у податкових надходженнях Нової Зеландії (2,8%), США (3,2%), Канади (4,1%), оскільки у цих країнах переважає пряме оподаткування; найбільш високою – в Естонії (12,6%), Польщі (12%), Україні (13,95%), Туреччині (18%).

В усіх країнах Європейського союзу обов'язково підакцизними є три групи товарів [2]: алкоголь, тютюн та енергоносії. Проте у різних країнах до підакцизних належать також багато інших товарів (табл. 1): автомобілі, ліки, деякі продукти харчування, тощо.

Специфічні підакцизні товари у деяких країнах Європи

Підакцизні товари	Австрія	Бельгія	Греція	Данія	Італія	Латвія	Нідерланди	Німеччина	Норвегія	Польща	Румунія	Сполуч. корол-во	Фінляндія	Франція	Хорватія
Аудіо- та відеопрогравачі, гральні консолі					x				x						
Автомобілі			x				x			x		x	x		
Ліки									x					x	
Товари розкоші				x											x
Кава		x		x				x			x				x
Молоко високої якості												x			
Цукор		x							x					x	
Солодощі				x									x		
Морозиво				x									x		
Солодкі газовані напої	x	x		x		x			x				x	x	x
Шоколад				x					x						

Джерело: побудовано автором за [3]

В Україні акцизне оподаткування запроваджено з грудня 1991 року, коли було прийнято Закон України «Про акцизний збір». Разом з податком на додану вартість акцизи замінили податок з обороту на окремі види товарів. У 1992 році до переліку традиційних підакцизних товарів було додано «предмети розкоші» [4, С. 116]: ікра, рибні делікатеси, шоколад, килими, кришталь, автомобільні шини, хутряні та шкіряні вироби.

Еволюція акцизного оподаткування в Україні може бути представлена чотирма етапами:

I етап: (до 1999 року): акцизним збором оподатковується значний перелік високорентабельних та монопольних товарів, що раніше оподатковувалися податком з обороту.

II етап: (2000-2002 роки): з переліку підакцизних товарів виключено 14 умовних товарних груп. Система акцизів набула рис, характерних для оптимального акцизного оподаткування – підакцизними залишились алкогольні напої, тютюнові вироби, нафтопродукти, автомобілі та ювелірні вироби.

III етап: (2003-2010 роки): зі складу підакцизних товарів виключено ювелірні вироби. Вперше у практиці акцизного оподаткування запроваджено змішані ставки акцизного збору (об'єднують специфічну та адвалорну складові) [4, С. 116].

IV етап: (з 2011 року): Податковим кодексом України (ПКУ) замість акцизного збору запроваджено акцизний податок, закріплено діючі групи підакцизних товарів та відповідні ставки.

На сьогодні відповідно до норм Податкового кодексу [5] в Україні до підакцизних товарів належать:

- спирт етиловий та інші спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво;
- тютюнові вироби, тютюн та промислові заміники тютюну;
- пальне;
- автомобілі легкові, кузови до них, причепа та напівпричепа, мотоцикли;
- електрична енергія.

До цих п'яти груп товарів встановлено різні ставки акцизного податку.

Ставки акцизного податку на алкогольну продукцію та спирт встановлено у гривнях. Щорічно ставки переглядаються шляхом внесення змін до ПКУ. З 1 січня (та з 1 березня) 2017 року встановлено такі ставки:

- пиво солодове – 2,48 (2,78) грн за 1 літр (для порівняння у 2013 році – 0,87 грн);
- вина виноградні натуральні – 0,01 (0,01) грн за 1 літр (0,01 грн);
- вина натуральні з доданням спирту та міцні (кріплені) – 7,16 (8,02) грн за 1 літр (2,51 грн);
- вина ігристі та вина газовані – 10,40 грн (11,65) за 1 літр (3,65 грн);
- вермути та інші вина виноградні натуральні з доданням рослинних або ароматизувальних екстрактів – 7,16 (8,02) грн за літр (2,51 грн);
- сидр і перрі (без додання спирту) – 0,95 (1,06) грн за літр (0,50 грн);
- спирт етиловий; інші зброжені напої (наприклад, сидр, перрі (грушевий напій), напій

медовий); суміші із зброджених напоїв та суміші зброджених напоїв з безалкогольними напоями, в іншому місці не зазначені (з доданням спирту) – 105,80 грн (126,96) за 1 літр 100% спирту (в 2013 році – 49,49 грн за 1 літр 100% спирту).

Таким чином, акцизний податок у 1 пляшці горілки (0,5 л) станом на 1 січня 2013 року становив 9,90 грн (0,94 євро), на 1 січня 2017 року – 21,16 грн (0,74 євро), на 1 березня – 25,39 грн (0,88 євро).

На рис. 1 представлено темпи росту ставок акцизного податку на алкогольну продукцію.

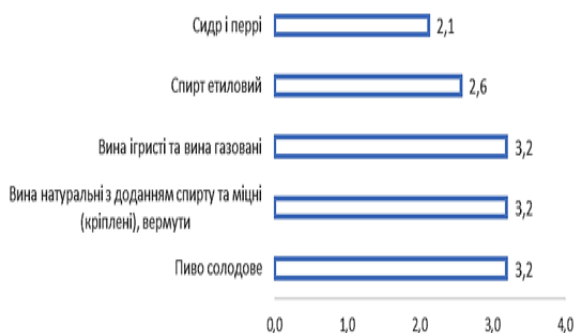

Рис. 1. Темпи росту ставок акцизного податку на алкогольну продукцію в Україні за 2013-2017 роки, разів
Джерело: побудовано автором за [5]

Найбільшими темпами зросли ставки на продукцію з невисоким вмістом алкоголю – пиво, вина з додаванням спирту та вермути, вина ігристі та вина газовані – у 3,2 рази. Ставки акцизного податку на лікєро-горілчану продукцію, коньяк, бренді, лікєри зросли у 2,6 рази, сидр і перрі – у

2,1 рази. При цьому, якщо порівняти ставки у перерахунку на євро, то, наприклад, на горілку та коньяк ставки зменшились на 6%.

Порівняння ставок акцизів на алкогольну продукцію у країнах ЄС та в Україні представлено у таблиці 2.

Таблиця 2.

Ставки акцизного податку на алкогольну продукцію у ЄС (мінімальні) та в Україні

Алкогольна продукція	ЄС		Україна	
	Одиниця оподаткування	Мінімальна ставка, євро	Одиниця оподаткування	Ставка, грн 01.01.2017 (01.03.2017)
Пиво	Гектолітр / градус Плато	0,748	Літр	2,48 (2,78)
	Гектолітр / об'ємна частка спирту готового продукту	1,87		
Вино (неігристе та ігристе)	Гектолітрів продукту	0	Літр	0,01-10,40 (0,01-10,65)
Інша алкогольна продукція (проміжні продукти)	Гектолітрів продукту	45	Літр	0,95 (1,06)
			Літр 100%-го спирту	105,80 (126,96)
Спирт	Гектолітрів чистого алкоголю	550	Літр 100%-го спирту	105,80 (126,96)

Джерело: побудовано автором за [5, 6].

З урахуванням курсу євро на 1 березня 2017 року [7] ставка акцизного податку на пиво в Україні становить 9,66 євро за гектолітр. Порівняння ставок акцизного податку на пиво у європейських

країнах, де ставки встановлено у розрахунку на гектолітр чистого алкоголю готової продукції, представлено на рисунку 2⁴

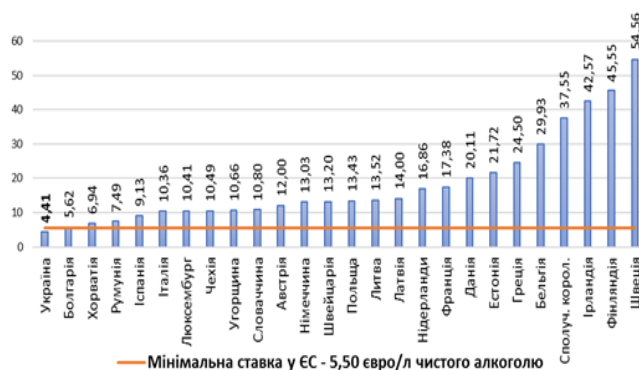

Рис. 3. Ставки акцизного податку на спирт етиловий у перерахунку на 1 літр чистого алкоголю
Джерело: побудовано автором за [6].

У Швеції ставка акцизу на етиловий спирт є вищою від мінімальної майже у 10 разів, у Фінляндії та Ірландії – у 8, Сполученому Королівстві – у 7, Бельгії – у 5. Найнижчі ставки запроваджено у Болгарії, Хорватії та Румунії. В Україні ставка на етиловий спирт у березні 2017 року становить 80,2% від мінімальної європейської ставки (у 2013 році – 85%).

Одиниці виміру та ставки акцизу на алкогольну продукцію в Україні не повністю гармонізовані із європейським законодавством, як це передбачалося додатком 28 до Угоди про асоціацію України з ЄС [8, С. 7] та положеннями Директиви Ради 2008/118/ЄС від 16 грудня 2008 року про загальний режим акцизних зборів [9].

Тютюнові вироби в Україні оподатковуються акцизним податком за двома ставками: специфічною (встановлена у гривнях за 1 кг тютюну або за 1 тис. штук сигарет) і адвалорною (встановлена у % до вартості тютюнових виробів).

Акцизний податок за сигарети розраховується за формулою:

$AP_{TB} = AP_{CC} + AP_{AC}$, де
- AP_{TB} – акцизний податок з тютюнових виробів;

- AP_{CC} – специфічна складова акцизного податку з тютюнових виробів;
- AP_{AC} – адвалорна складова акцизного податку з тютюнових виробів.

При цьому

$$AP_{CC} = K \times CC_{AP}$$

- K – кількість реалізованих тютюнових виробів (у тис. штук сигарет);
- CC_{AP} – специфічна ставка акцизного податку.

$$AP_{AC} = MP_{Ц} \times P_{ДВ} \times AP \times KPT \times AC_{AP}$$

- $MP_{Ц}$ з ПДВ та АП – максимальна роздрібна ціна товару з ПДВ та акцизним податком;
- AC_{AP} – адвалорна ставка акцизного податку.

До тютюну та сигарет застосовуються виключно специфічні ставки (559,78 грн за 1 кг), до сигарет – і адвалорні (12%) і специфічні (445,56 грн за 1 тис. штук сигарет). Під час розрахунку акцизного податку за адвалорними ставками базою оподаткування є вартість вітчизняної продукції за встановленими виробником максимальними роздрібними цінами без ПДВ та з урахуванням акцизного податку. Законодавчо закріплено мінімальне податкове зобов'язання на сигарети з фільтром – 596,05 грн за 1 тис. штук сигарет (11,92 грн. за пачку)

Таблиця 3.

Ставки акцизного податку на сигарети у ЄС (мінімальні) та в Україні

Складові	ЄС	Україна
Специфічна складова	В діапазоні від 7,5% до 76,5% від загального податкового навантаження (the total tax burden (TTB)) – виражена у вигляді фіксованої суми на 1000 сигарет	445,56 грн за 1 тис. штук сигарет
Адвалорна складова	Виражена у % від максимальної роздрібною ціни	12%
Загальна ставка акцизу	- не менше 90 євро за 1000 сигарет - не менше 60% від середньозваженої роздрібною ціни ⁵	596,05 грн за 1 тис. штук сигарет

Джерело: побудовано автором за [5, 10].

⁴ У розрахунках для України прийнято середній вміст спирту у пиві 4,5%, ставку акцизного податку та курс євро – за станом на 1 березня 2017 року: 2878,5388 грн за 100 євро [7]

⁵ Держави-члени, що застосовують акцизні ставки не менше 115 € за 1000 сигарет можуть не дотримуватись критерію 60%.

З 1 січня 2017 року в Україні скасовано акцизний податок з роздрібного продажу пального – не оподатковується акцизним податком пальне, відпущене через АЗС/АГЗС (фізичний відпуск). При цьому збільшено ставки акцизного податку на пальне для виробників, імпортерів та осіб, що реалізують пальне (для останніх – при перевищенні обсягів реалізації над обсягами придбання):

- для бензинів – на 25%, ставка акцизного податку складає 213,5 євро за 1000 літрів;

- для дизельного пального встановлюється єдина ставка акцизу – 139,5 євро за 1000 літрів (до 1 січня 2017 р. – 95 євро або 125,5 євро за 1000 літрів в залежності від виду пального);

- для скрапленого газу (пропан, бутан та інші гази – 52 євро за 1000 літрів).

В Україні, як і в окремих європейських країнах, до підакцизних товарів належать транспортні засоби. Акцизний податок з транспортних засобів сплачується за ставками, встановленими у євро за 1 см³ об'єму циліндрів двигуна, в залежності від терміну використання транспортного засобу. Наприклад, для легкових автомобілів з об'ємом циліндрів двигуна від 1000 см³ до 1500 см³ включно ставки становлять:

- нові – 0,063 євро;

- що використовувалися не більше 5 років – 1,367 євро;

- що використовувалися більше 5 років – 1,761 євро.

З метою здешевлення вартості автомобілів, що імпортуються з інших країн, тимчасово, з 1 серпня 2016 року до 31 грудня 2018 року, ставки акцизного податку на вживані автомобілі встановлено на рівні ставок для нових авто, а саме [13]:

- з робочим об'ємом циліндрів двигуна понад 1000 см³, але не більш як 1500 см³: 0,063 євро за 1 см³ об'єму циліндрів двигуна;

- з об'ємом циліндрів двигуна понад 1500 см³, але не більш як 3000 см³: 0,267 євро за 1 см³ об'єму циліндрів двигуна;

- з робочим об'ємом циліндрів двигуна понад 3000 см³: 2,209 євро за 1 см³ об'єму циліндрів двигуна.

Знижені ставки акцизного податку не поширюються на:

- автомобілі, вироблені до 1 січня 2010 року;

- автомобілі, що ввозяться у кількості понад один легковий автомобіль протягом календарного року в Україну для власного використання або на користь інших осіб за договорами купівлі-продажу, поставки, дарування, комісії, доручення, поруки, інших господарських та цивільно-правових договорів або за рішенням суду;

- вживані автомобілі, які мають походження з країни, визнаної державою-окупантом згідно із законом України та/або визнаної державою-агресором по відношенню до України згідно із законодавством, або ввозяться з території такої держави-окупанта (агресора) та/або з окупованої

території України, визначеної такою згідно із законом України.

У разі відчуження протягом 365 днів із дня реєстрації транспортних засобів, при ввезенні яких були застосовані знижені ставки акцизного податку, платник зобов'язаний сплатити акциз за такі транспортні засоби за ставками, встановленими у ПКУ.

З 2015 року в Україні запроваджено акцизний податок на електроенергію. Ставка становить 3,2% вартості реалізованої електричної енергії без ПДВ. У ЄС ставка акцизного податку за електроенергію – 1,0 євро за МВт/год, а за електроенергію, що використовується для бізнесу та промисловості – 0,5 євро за МВт/год.

Висновки та перспективи подальших досліджень. В Україні акцизне оподаткування за групами підакцизних товарів відповідає тенденціям європейського законодавства. Підакцизними є традиційні для Європи алкоголь та алкогольні напої, тютюнові вироби, нафтопродукти та енергоносії. Оподаткування акцизним податком автомобілів не відповідає усталеній практиці європейського акцизного оподаткування, проте й не є винятковим, оскільки запроваджене також у Греції, Нідерландах, Польщі, Фінляндії. Вважаємо за доцільне запровадження в Україні за прикладом Австрії, Бельгії, Данії, Латвії, Норвегії, Фінляндії, Франції, Хорватії акцизного податку на продукцію, що містить цукор, зокрема на солодкі газовані напої. Ця продукція не вважається продукцією щоденного попиту, до того ж визнана дієтологами шкідливою у разі споживання у значній кількості. Запровадження акцизного податку на солодкі газовані напої дозволить підвищити як фіскальну, так і регулюючу роль акцизного оподаткування, оскільки сприятиме зменшенню споживання цієї продукції українцями.

Література

1. Revenue Statistics - OECD countries: Comparative tables : 5121 Excises (Tax revenue as % of total taxation, Data extracted on 01 Mar 2016) [Electronic resource] / Organisation for economic co-operation and development. – Mode of access : <http://stats.oecd.org/>
2. Excise duties on alcohol, tobacco and energy [Electronic resource] / European Commission. – Mode of access : http://ec.europa.eu/taxation_customs/business/excise-duties-alcohol-tobacco-energy_en
3. Data on taxation [Electronic resource] / European Commission. – Mode of access : http://ec.europa.eu/taxation_customs/business/economic-analysis-taxation/data-taxation_en
4. Фрадинський О.А. Еволюція акцизного оподаткування в Україні / О.А. Фрадинський // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – №1. – С.112-116.
5. Податковий кодекс України : прийнятий Верхов. Радою України 2 груд. 2010 р. № 2755-VI : зі змінами та допов. за станом на 1 березня 2017 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/print1383402107536426>

6. Excise duties - Alcoholic beverages [Electronic resource] / European Commission. – Mode of access : http://ec.europa.eu/taxation_customs/business/excise-duties-alcohol-tobacco-energy/excise-duties-alcohol/excise-duties-alcoholic-beverages_en

7. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/control/uk/curmetal/detail/currency?period=daily>

8. Напрями удосконалення акцизного оподаткування в контексті виконання положень Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом : Науково-аналітична доповідь / І.О. Євсєєва, Н.М. Лисецька, І.О. Трубін – Ірпінь : НДІ фінансового права, 2015. – 58 с.

9. Council Directive 2008/118/EC of 16 December 2008 concerning the general arrangements for excise duty and repealing Directive 92/12/EEC // Official Journal. – 14.1.2009. – Mode of access : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:009:0012:0030:EN:PDF>

10. Excise Duties: Cigarettes [Electronic resource] / European Commission. – Mode of access : http://ec.europa.eu/taxation_customs/business/excise-duties-alcohol-tobacco-energy/excise-duties-tobacco/excise-duties-cigarettes_en

11. Excise Duties: Other Tobacco [Electronic resource] / European Commission. – Mode of access : http://ec.europa.eu/taxation_customs/business/excise-duties-alcohol-tobacco-energy/excise-duties-tobacco/excise-duties-other-tobacco_en

12. Excise Duties: Energy Tax Rates [Electronic resource] / European Commission. – Mode of access : http://ec.europa.eu/taxation_customs/business/excise-duties-alcohol-tobacco-energy/excise-duties-energy/excise-duties-energy-tax-rates_en

13. Про внесення змін до підрозділу 5 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України щодо стимулювання розвитку ринку вживаних транспортних засобів» : Закон України прийнятий Верхов. Радою України 31 травня 2016 р. № 13-89-VIII за станом на 1 березня 2017 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1389-19>

References

1. Revenue Statistics - OECD countries: Comparative tables : 5121 Excises (Tax revenue as % of total taxation, Data extracted on 01 Mar 2016) Retrieved from: <http://stats.oecd.org/> (in Engl.).

2. Excise duties on alcohol, tobacco and energy [Electronic resource] / European Commission. Retrieved from http://ec.europa.eu/taxation_customs/business/excise-duties-alcohol-tobacco-energy_en (in Engl.).

3. Data on taxation [Electronic resource] / European Commission. Retrieved from http://ec.europa.eu/taxation_

http://ec.europa.eu/taxation_customs/business/economic-analysis-taxation/data-taxation_en (in Engl.).

4. Fradynskyj, O. (2009) Evoliutsiia aktsyznoho opodatkuvannia v Ukraini [The evolution of excise tax in Ukraine] Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu – The herald of Khmelnytsky National University, 1. 112-116. (in Ukr.).

5. Podatkovyj kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine]. (2010, December 2). Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/print1383402107536426> (in Ukr.).

6. Excise duties - Alcoholic beverages [Electronic resource] / European Commission. Retrieved from http://ec.europa.eu/taxation_customs/business/excise-duties-alcohol-tobacco-energy/excise-duties-alcohol/excise-duties-alcoholic-beverages_en (in Engl.).

7. National bank of Ukraine (2017). Official exchange rate of Hryvnia. Retrieved from <https://bank.gov.ua/control/uk/curmetal/detail/currency?period=daily> (in Engl.).

8. Ievsieieva I., Lysetska N., Trubin I. (2015). Napriamy udoskonallennia aktsyznoho opodatkuvannia v konteksti vykonannia polozhen Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta Yevropeiskym Soiuzom [Areas of improvement excise tax in the context of the provisions of the Association Agreement between Ukraine and the European Union]: Irpin, 2015. (in Ukr.).

9. Council Directive 2008/118/EC of 16 December 2008 concerning the general arrangements for excise duty and repealing Directive 92/12/EEC // Official Journal. – 14.1.2009. Retrieved from <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:009:0012:0030:EN:PDF> (in Engl.).

10. Excise Duties: Cigarettes [Electronic resource] / European Commission. Retrieved from http://ec.europa.eu/taxation_customs/business/excise-duties-alcohol-tobacco-energy/excise-duties-tobacco/excise-duties-cigarettes_en (in Engl.).

11. Excise Duties: Other Tobacco [Electronic resource] / European Commission. Retrieved from http://ec.europa.eu/taxation_customs/business/excise-duties-alcohol-tobacco-energy/excise-duties-tobacco/excise-duties-other-tobacco_en (in Engl.).

12. Excise Duties: Energy Tax Rates [Electronic resource] / European Commission. Retrieved from http://ec.europa.eu/taxation_customs/business/excise-duties-alcohol-tobacco-energy/excise-duties-energy/excise-duties-energy-tax-rates_en (in Engl.).

13. Pro vnesennia zmin do pidrozdilu 5 rozdiluu XX «Perekhidni polozhennia» Podatkovoho kodeksu Ukrainy shchodo stymuliuvannia rozvytku rynku vzhivanykh transportnykh zasobiv» [On amendments to subsection 5 of section XX «Transitional Provisions» of the Tax Code of Ukraine concerning stimulation of the market used vehicles]. (2016, May, 31). Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1389-19> (in Ukr.).